

NOOR-EESTI KÜMMET AASTAT II: IDEAALID, ESTEETIKA JA TÄHENDUS

Eesti Kirjandusmuuseumis peeti 24.–25. mail 2007 jätkukonverents "Noor-Eesti kümme aastat II: ideaalid, esteetika ja tähendus".¹

Mõtisklusega XX sajandi alguses toimunud murrangu ning Noor-Eesti vaimse rolli üle eesti kultuuris juhatas konverentsi sisse Sirje Olesk.

Avakõneleja Jüri Kivimäe (Toronto Ülikool) alustas ettekannet "Noor-Eesti tähendust otsides" nentimisega, et eesti mõttelugu, eesti ideede ajalugu pole seni veel üheks raamatuks kirjutatud ning et tekstide kogum elab iseseisvat elu. Ettekanne tõstas küsimuse Noor-Eesti päritolust ja kirjeldas Euroopa noorterühmituste tausta ning baltisaksa publitsistikat, kus nooreestlus oli kasutusel rahvusliku liikumise sünonüümina. J. Kivimäe leidis, et on osutunud praktiliseks ja otstarbekaks defineerida ja seletada Noor-Eestit kui 1905. aastal asutatud kirjanduslikku rühmitust, kuigi nooreestlased ise sellist piiritlemist eitasid. Kultuurimekat nähti Pariisis ning liiguti esimest korda Euroopa poole ilma saksa või vene kultuuri eestkosteta. Kuigi Noor-Eesti on suhteliselt hästi läbi uuritud ja tõlgendatud, vajab tema mõju vaimse liikumise ning kultuuri- ja ideevooluna J. Kivimäe sõnul eraldi uurimist. Noor-Eesti edastab Euroopasse pürgimise sõnumi, kuid ei seleta, kuidas olla eestlane. J. Kivimäe püstitas hüpoteesi, et rühmituse kultuurilised sihid tähendasid veelahkme tekkimist vana, traditsioonili-

se, ärkamisaegse kultuuri ja talupoja-ühiskonnaga. Ajaloolase visioonis ja historismi printsiibist lähtuvalt on kõige atraktiivsem üritada Noor-Eestit näha ja mõista "oma ajastu lihas ja veres". Läänud sajandi rahvuslus polnud nooreestlastele primaarne arusaam. Noor-Eesti looming tähistab professionaalse, elitaarse kultuuri teket Eesti ühiskonnas ja pole tagasiiviidav massikultuuri konteksti isegi tänapäeval.

Cornelius Hasselblatt (Groningeni Ülikool) kõneles teemal "Sajand hiljem: mida Noor-Eesti tegi ja mida ta *ei* teinud". Küsis, kas ehk see pilt, mis meil Noor-Eestist on, pole nooreestlaste eneste poolt meile sisendatud, püüdis ta määratleda Noor-Eesti positsiooni neljast aspektist. Kirjandusajaloo seisukohast võrdles esineja Noor-Eesti käsitlemise sisu ja mahu eesti kirjanduslugudes ja märkis Noor-Eesti positsiooni kõikumist. Kollektiivne mälu sünnib õppimise ja õpetamise kaudu, avaldub aga portreedes rahatähtedel, tänavanimedes, postmarkidel, sajandi suurkujude loendis või kirjanike leksikoni kaanekujunduses – nooreestlaste osakaal neis kollektiivse mälu väljundeis on ärkamisaja autoritega võrreldes väiksem. Noor-Eesti positsiooni kirjanduslikus tegelikkuses analüüsis C. Hasselblatt kirjanduse põhiliikide – romaani, luule, näidendi, lühiproosa – kaudu ja tõdes, et praegusajal loetakse ja teatakse nooreestlaste loomingust vaid F. Tuglase novelle ja G. Suitsu luulet. Viimase aspektina käsitles C. Hasselblatt eesti kirjandust väljastpoolt vaadates ja leidis, et välisretseptiooni tuumtekstide hulka Noor-Eesti autorite tööd ei kuulu. Kokkuvõtteks tõdes C. Hasselblatt, et Noor-Eesti teene on silmapiiri avardamine, K. J. Petersoni leidmine, J. Liivi toetamine jm

¹ Esimene konverents "Noor-Eesti kümme aastat: aeg ja kirjandus" peeti Eesti Kirjandusmuuseumis 26. mail 2005, vt M. Jõgi, H. Hänni, Noor-Eesti 100 Tallinnas ja Tartus. – Keel ja Kirjandus 2005, nr 8, lk 684–687. Konverentsid on korraldatud ETF-i grandid nr 5966 toel.

institutsionaalne tegevus, kuid suur osa kirjanduslikke nähtusi või tekste, mida praegu esmajärguliselt seostatakse eesti kultuuriga, oleks olemas ka ilma Noor-Eestita. Ettekanne tekitas diskussiooni kultuuri sissetoomise ja väljavedamise küsimustes ning ahvatles kuulajaid otsima teadvustatud ja teadvustamata jälgi Noor-Eestist eesti kollektiivses teadvuses.

Päeva teist istungit alustas Virve Sarapik (Eesti Kirjandusmuuseum) ettekandega "Noor-Eesti antifuturismist". Esineja leidis, et Noor-Eesti püsib kultuurimälus kui uuendaja, uue ja tuleviku retoorika läbib nii Noor-Eesti juhtkirju kui ka liikumise kaasaegset ja hilisemat retseptiooni. Noor-Eesti on tuntud kui linnakultuuri ellukutsuja, Eesti Euroopasse viija. 1930. aastatel leidis Eduard Laaman, et taheti küll jõuda Pariisi, kuid tegelikult jõuti Berliini. Ehk saab seda väidet võtta pürgimuste üldistusena, küsis V. Sarapik. Noor-Eesti pürgimusi iseloomustab koha (kus kõnelda) vahetus, iseloomustab vormi (kuidas kõnelda) vahetus, kuid iseloomustab ka enese eristamine ja vastandamine. Vaatamata linnakultuuri loojate oreoolile on nooreestlaste jaoks "teiseks", kellele vastanduda, ka tehnika, tööstus ja proletariaat. Nooreestlaste idüllikronotoobi võrdkujuks võiksid olla linnakorter, aed või park, kohvik, muuseum. See kujutluslinn üritab XIX sajandi tööstusrevolutsiooni ideoloogia sarnaselt peita nii oma tegelikke kui ka väljamõeldud varjukülgi.

Ülar Ploomi (Tallinna Ülikool) ettekanne "Sümbolismi esteetikast ja Ridala ikoonikast" keskendus mõnele aspektidele Villem Grünthal-Ridala ikoonikas XIX sajandi lõpu ja XX sajandi alguse Euroopa sümbolismi käsitluste pildilisuse ja musikaalsuse, aga ka reaalse ja visionaarse ja/või fantastilise vahekorra küsimuste taustal. Ridala musikaalsuses võib tuua paralleele eelkõige Paul Verlaine'i luulega, pildilisuses leidub paralleele Émile Verhaereniga ning itaalia mõjutusi, sh süntaksi ja interpunktsiooni osas. Lisaks iseloomustab Ridala luulet vertikaalne pildilisus. Oma ettekande lõpus osas rakendas Ü. Ploom näitena "Talvise

õhtu" analüüsil Masako K. Hiraga semiootilise ja kognitiivse ikoonika käsitlust ja näitas luuletuses soodumust duratiivsele ikoonikale, mis on tuvastatav ka Ridala ülejäänud originaalloomingus ja samuti tõlketegevuses.

Daniele Monticelli (Tartu Ülikool, Tallinna Ülikool) keskendus oma ettekandes "Noor-Eesti "uuenduse" retoorikast praeguse Eesti kultuurilis-poliitilise diskursuse taustal" Noor-Eesti vastandumisele tsentraliseeriva ja välistava, üherahvuselisusel ja -kultuurilisusel põhinevale konservatiivsele kultuurikontseptsioonile. Lähtudes Johannes Semperi väitest, et "iga kultuur ikkagi enne muud on rahvusvaheline", nägi D. Monticelli Noor-Eesti strateegiliste sammudena kultuuri uuendava kontseptsiooni suunas: 1) ekstsentrilist ja "kõikjalt haaravat" suhtumist kultuuri; 2) kultuuri piiride avamist ning selle keskme haavatavaks tegemist; 3) "vankuvuse ja anarhia" (J. Aavik) tekitamist kultuuriruumis radikaalsete uuenduste kiirendatud läbiviimiseks. Noor-Eesti kultuurilis-poliitilise projekti analüüsiks ütles D. Monticelli sobivat "samasuse ja erinevuse" paradigma, mis on kooskõlas nooreestlaste estetistliku, mitte essentsialistliku, suhtumisega kultuuri. Kultuuri "rahvusvahelisus" tähistab kõigepealt kultuurisisest samasuse/erinevuse dialektikat, avatust välisele, orienteeritust tulevikule ja uuele.

Pärastlõunast istungit alustas Rutt Hinrikus (Eesti Kirjandusmuuseum) ettekandega "Noor-Eesti naiste maailmast". Memuaarse materjali ja kirjavahetuste põhjal kõneles ta ajaloolis-biograafilises kontekstis naiskirjanikest ja muusadest, jättes puudutamata nooreestlaste naiseprojektsioonid ja prototüübid. Kuigi Noor-Eesti eesmärgiks oli XIX sajandi kultuuri ja kirjanduse kaanonite väljavahetamine, kehtisid need paljudes valdkondades edasi. Nooreestiliku uuendusliikumise kultuurikõnelustesse kuulus algusest peale vaid üks naine: Soomes hariduse saanud Aino Kallas. Teised – Anna Haava, Hella Murrik, Marie Under, Marie Heiberg, Marta Lepp, Helene Taar, Leena Mudi, Aino Tavia – on albumites ja ajakirjas vaid juhukülalised. Nooreestlaste

igatsusilm avaneb loomingu kõrval kirjavahetuste kaudu, eriti kirjavahetustes naistega, mida iseloomustab intellektuaalne dialoog kirjanduse, keele ja ühiskondliku mõtte ümber, sõltumata sellest, kas kirjades on või ei ole erootilist pinget. Ettekanne tutvustas XX sajandi alguse ajaloolis-ühiskondlikku tausta ja naise positsioone selles ning jälgis nooreestlaste naiseideaalide otsinguid.

Päeva kaks viimast ettekannet tegelesid Friedebert Tuglase "Felix Ormussoniga". Mirjam Hinrikus (Underi ja Tuglase Kirjanduskeskus) uuris, millistes seostes leiavad "Felix Ormussonis" väljenduse kahe XIX ja XX sajandi vahetuse olulisima dekadentsiteoreetiku, P. Bourget' ja F. Nietzsche dekadentsikontseptsioonid ("P. Bourget' ja F. Nietzsche dekadentsikäsitusest "Felix Ormussonis"). Teose analüüsi kõrval avas ettekanne dekadentsi mõiste tolleaegses käsitluses ning pakkus ka laiemat eesti ja soome dekadentlike teoste tausta. Diskussiooni tekitas dekadendi ja diletandi mõiste samastamine Euroopa perifeerias ning mõistesisu erinevus kaasaegsest sõnakasutusest. Tiina Kirss (Tartu Ülikool) võrdles oma ettekandes "J. Joyce'i "Kunstniku noorpõlveportree" ja F. Tuglase "Felix Ormusson" kahte romaani lähtuvalt kunstnikuromaani paradigmat ning näitas, kuidas need kaks romaani püstitavad teineteisele küsimusi ja rikastavad vastastikku teineteist ning kuidas võrrelda neid erinevuste kaudu. Pärast huvitavaid kõrvutusi mõlema romaani geneesis olid kõne all kompositsioon ning kahe tegelase verimise autorite ja nende vaimsete lähikondlaste esteetiliste otsingute ja vastandumiste taustal. Seostamist leidis mõlemas romaanis toimuv lahkumine poliitika ja kunsti vahel, rahvusliku diskursuse allhoovused ning maapaoproblemaatika.

Konverentsi teist päeva alustas Anneli Mihkelev (Tallinna Ülikool, UTKK), kes kõneles Noor-Eestist läti kirjanduse vahendajana ("Läti kirjandus ja Noor-Eesti"). Ettekanne otsis vastust küsimustele, kuidas Noor-Eesti väljaanded läti kirjandust tutvustasid, milline oli vastav kultuurikontekst nii Eestis kui ka Lätis

ja milline oli tolleaegne läti kirjanduse vastuvõtt Eestis. Katri Aaslav-Tepandi (Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia) ettekanne "Noor eesti teater ja Noor-Eesti" keskendus nooreestlaste suhetele kaasaegse teatriga, avades nooreestlaste teatrikriitikat ("Teatriraamat", 1913) teatritegijate vaatepunktist. Ettekanne otsis põhjendust nooreestlaste ülikriitilisele suhtumisele kaasaegsete lavastajate ja näitlejate töösse, kuigi püüdlused, ideaalid ning Euroopasse pürgimise taotlused olid mõlemal poolel suuresti samad.

Järgnenud ettekanded süüvisid Johannes Aaviku ja tema prantsuse orientatsiooni uurimisse. Kaia Sisask (Tallinna Ülikool) andis ettekandes "Mõningaid tähelepanekuid J. Aaviku kirjanduslikust prantsuse-orientatsioonist ja tõlketegevuse spetsiifikast" ülevaate J. Aaviku prantsuse sümpaatiatest ning tema tõlketegevusest. Kui oma programmilistes kirjutistes pöörab J. Aavik suurt tähelepanu vormile, siis tõlkijana on ta pigem sisuliselt detailideni täpne, kuid ebaõnnestub just neis aspektides, mida teoorias rõhutab. Ettekande lõpuosa keskendus J. Aaviku ameerika kirjaniku Edgar Allan Poe tõlgete analüüsile ja näitas ilmekalt, et J. Aavik on E. A. Poe originaalteksti kõrval paralleelselt kasutanud ka Charles Baudelaire'i tõlgitud E. A. Poe teoseid prantsuse keeles. Antoine Chalvin (Ida keelte ja kultuuride instituut, Pariis) hindas oma ettekandes "Johannes Aavik ja prantsuse keel" prantsuse keele rolli J. Aaviku elus ja kirjutistes. J. Aavik kasutas prantsuse keelt oma ilukirjanduslikus stiilis päevikutes, mis pühendatud õnnetutele armusuhetele ja tunnete analüüsimisele ning sarnanesid A. Chalvini meelest stiililt tolleaegse prantsuse psühholoogilise ilukirjandusega. J. Aavik ise omistas oma päevikule kirjandusliku väärtuse. Ka "Ruthi" esialgne prantsuskeelne versioon leidub lühendatud kujul ühes J. Aaviku päevikus. Prantsuse keel on J. Aavikule tunnete, analüüsimise ja naise kirjeldamise keel, aga ka oluline keeleuenduse inspiratsiooniallikas. Paljud J. Aaviku pakutud prantsuse päritolu uendusettepanekud on olnud tingitud

tõlkeprobleemidest: selmet ümber sõnastada või kohandada tähendust sihtkeele võimalustele, asus J. Aavik sihtkeelt lähetekeelega isomorfseks muutma. Antoine Chalvin võttis oma ettekande kokku tõdemusega, et keeleuuendus polnud tingitud mitte objektiivsest vajadusest, vaid keelelisest ja kultuurilisest alaväärsuskompleksist.

Päeva teist poolt alustas Jüri Talvet (Tartu Ülikool), analüüsides nooreestlaste loodud Liivi-kaanonit ("Mis Noor-Eesti Liivi-kaanonisse ei mahtunud") ning küsides, miks see nõnda püsivaks on osutunud. Huvitava osa ettekandest moodustasid Juhan Liivi luule ja filosoofia mõistmiseks võtmeliste, kuid kaanonist hoopis välja või piisavalt esile tõstmata jäänud luuletuste tõlgendused.

Janika Kronbergi (Eesti Kirjandusmuuseum) ettekanne kandis pealkirja "Karl Ast-Rumor – nooreestlaste püüdluste ületaja?". Noor-Eesti üldise kultuuripoliitika taustal on Karl Ast selgelt poliitiline persoon, kes ei arutle esteetiliste küsimuste üle ja peab end kirjanduses diletandiks. K. Rumori ainsaks Noor-Eestiga seotud tekstiks on 1915. aastal Noor-Eesti V albumis ilmunud novell "Mürk". Nooreestilik vaimustus tuleb ilmsiks alles K. Rumori hilisemas loomingu, ent alati jäävad selle kõrval domineerima K. Asti kui poliitilise ja sotsiaalse mõtleja hoiakud. Pärast Teist maailmasõda püüab K. Ast tegeleda valdkonnaga, mille söötijätmist Noor-Eestile oli ette heidetud: ta esindab Eesti Vabariiki ja tutvustab Eesti olukorda ühele osale maailmast. Samas osutavad hilisemad K. Rumori teosed ja K. Asti artiklid ning kirjad ka pettumisele europotsentrismis ja selle ületamisele.

Marin Laak (Eesti Kirjandusmuuseum) püstitas ettekandes "Noor-Eesti ja "noorurid" 1920. aastate kriitikas" küsimuse Noor-Eesti tekstist 1920. aastate kultuurisituatsioonis. Ettekanne rõhutas sarnast kultuurisituatsiooni XX sajandi alguse ja omariikluse algusaastate vahel (uute kultuuriliste sihtide loomisaeg, esteetiliste väärtuste murrang jne). Jälgides kriitilise mõtte liikumist omariikluse esimesel kümnendil, tõi M. Laak esile, kui-

das kultuur hakkas ennast ise dünaamilise mudelina konstrueerima kriitika kui enesekirjelduse ja Noor-Eesti teksti kaudu. Noor-Eesti teksti kasutati 1920. aastatel paralleelselt kahel ambivalenttsel tasandil: juubelisõnavõttudes jätkus nooreestlaste enesegeneereeritud metakeel, samal ajal toimus sünkroonses kriitikas Noor-Eesti tekst dekonstrueerivas funktsioonis. 1920. aastate noor põlvkond ehk noorurid pööravad Noor-Eesti kultuurimudeli ümber selle enese retooriliste vahenditega. Noor-Eesti ja noorurite teema jõuab kulminatsiooni kümnendilõpu elulähedusliikumises. Ettekandejärgne arutelu puudutas elulähedusliikumist kui võimalikku riikliku kultuuripoliitika kaudselt mõjutatud liikumist ning arutles 1920. aastate mõjukriitika üle.

Konverentsi viimasel istungil jätkas Tiit Hennoste (Helsingi Ülikool) oma kahe aasta eest alustatud vaatlust ettekandes "Noor-Eesti ja postkolonialism. Teine osa". Kuigi Noor-Eesti on pelgalt noorte ja eliidi projekt ning ei valitse eesti kirjandust, valitseb ta siiski kirjandusest mõtlemise ja kirjutamise viisi. Nooreestlased olid vaid üks väike osa 1880. aastatel Eestis alanud suurest ühiskonna- ja kultuurimurrangust (kihistumine, linnastumine, keelemuutused, kodukultuuri muutused jne). Eestlaste eurooplaseks saamise pööre toimus suuremas osas nooreestlastest sõltumatult. Nooreestlased töid Hennoste järgi oma ideede ebateadliku põhjana eesti kultuuri enesekoloniseerimise kui mõtteviisi.

Konverentsi viimase ettekande "Ühe (suure) kultuurinarratiivi saatus: Noor-Eesti" pidas Rein Veidemann (Tallinna Ülikool), kõneldes faktuaalse üleminekust fiktsionaalsesse, tegelikkuse tajumisest narratiivisena ning ajaloost kui aja lugudest. Noor-Eesti puhul on tegu kõigepealt autonarratiiviga, mille käivitab kirjanduslik-publitsistlik *performance* Noor-Eesti albumite näol. Uusromantilise voolu kehtestajana ja kanoniseerijana saab Noor-Eesti narratiivist järgmistel kümnenditel paradigmaatiline nähtus, mis omandab järelvaates metanarratiivi staatuse. Noor-Eesti narratiivse edasiarendusena võib käsitleda Arbujaid ning 1960.

aastate kassetipõlvkonda. Noor-Eesti narratiivi lagunemine algab 1980. aastate keskel postmodernistlikus kirjanduskäsitluses.

Konverentsi lõpetas üleüldine arutelu, mille keskmes oli enesekolonisatsiooni teema. Tiina Kirss tõstatab küsimuse, kui tugev tegusus peab olema, et ennast koloniseerida. Cornelius Hasselblatt kahtles mis tahes kultuuri puhtuses või au-

tentsuses. Arutleti saksa ja vene mõjude üle Noor-Eesti kaasaegses kultuuris ning nähti Soomet kolmanda tee rollis eestluse õilistamisel ja Euroopa-teekonnal.

Kahe konverentsi ettekannete alusel valmib artiklikogumik.

MARJU MIKKEL

MITMEKEELSETE UURINGUTE MOSAIIGIST*

30. maist 2. juunini toimus Saksamaal Hamburgi Ülikoolis kuues kakskeelsuse sümposium, mille korraldas Mitmekeelsete Uuringute Keskus. Erinevalt Barcelonast, kus oli eelmine sümposium, pole Hamburg mitmekeelne linn: siin räägivad erinevaid keeli külalised, mitte kohalikud elanikud. Hamburgi Ülikool asutati aastal 1919 ning kogu aeg on erilist tähelepanu pööratud just eri keelte õppimisele ja õpetamisele. Nüüdseks võib üliõpilane valida seal rohkem kui 130 keele vahel.

Sümposiumi ajakava oli väga mitmekülgne: üksteisele järgnesid plenaar- ja iseseisvad ettekanded, kollokviumid ning stendiettekannete tutvustused. Osalejaid oli umbes 560.

Plenaarettekandeid oli viis. Ellen Bia-lystok (Toronto) tutvustas erinevate uuringute tulemusi, näidates, kuidas kakskeelsus mõjutab kognitiivseid ja lingvistilisi protsesse. Kui verbaalseid ülesandeid hindavad uurimused kalduvad näitama kakskeelsuse puudusi, siis mitteverbaalsete ülesannete analüüsist selguvad kakskeelsuse eelised. Kenneth Hyltens-tam (Stockholm) keskendus täiskasvanute teise keele omandamisele ja nende keelekasutuse sarnasustele emakeelekõnelejate omaga, mis tekitab palju vaidlusi erinevates teise keele omandamise

teooriates. On väidetud, et iga inimene võib mis tahes vanuses saavutada emakeelekõnelejaga sarnase taseme, aga ka vastupidi, et see on põhimõtteliselt võimatu. David W. Green (London) analüüsis kakskeelse inimese aju struktuuri ja funktsiooni. Ta arvustas väidet, et eri keeled kasutavad tavalist ajuosade võrgustikku, mida kontrollivad ajukoore skeemid. Teiste keelte omandamine nõuab selle võrgustiku mugandamist. Nii viisi muutub ka inimese emakeele reprodutseerimine. Virginia Yip (Hongkong) esitas kakskeelsuse omandamise loogilisi probleeme, mis ilmuvad seoses sihtkeele grammatika õppimisega. Ta uuris, mille poolest erinevad üks- ja kakskeelsed lapsed. Viimased omandavad mõlema keele täielikult hoolimata sellest, et keelte siendid polnud omavahel tasakaalus. Sascha W. Felix (Passau, Saksamaa) rõhutas, et teise keele omandamise valdkonnas on kolme tüüpi küsimusi: esimestele on uurijad juba vastused leidnud, teistele leitakse lähiajal, kolmandatele ei saada aga teoreetiliselt kunagi seletust leida. Oma ettekandes nimetas ta probleeme, mida teise keele omandamise teooriad on 1970. aastatest peale arutanud. Tema arvates ei ole siin toimunud erilist edasiminekut, vaid samu küsimusi esitatakse aina uuesti ja uuesti.

Kakskeelsuse sümposiumil korraldati 20 kolmetunnilist ja 8 kahetunnilist kollokviumi. Teemavalik oli väga lai: võrdselt olid esindatud nii traditsioonilised kui ka uuemad mitmekeelsete uuringute suunad. Anna Verschiku (Tallinn) kollokviumi

* Sümposiumil osalemine sai võimalikuks tänu sihtfinantseeritavale teadusteamale 0132493s03 "Eesti keelekeskkonna arengu analüüs, modelleerimine ja juhtimine". Konverentsi teese vt <http://www.isb6.org/static/index.php>.

mil "Keelekontaktid endises Nõukogude Liidus" räägiti Ukraina, Eesti, Tatarstani ja Siberi sotsiolingvistilisest olukorrast. Kirjeldades kahe sugulaskeele kontakt-situatsiooni, tutvustas Svitlana Melnyk (Kiiev) vene keelelt ukraina keelele toimuvat keelevahetust. Anastassia Zabrodskaja (Tallinn) näitas, et eesti keele mõjul toimuvad muutused kohalikus vene keeles viivad uue eestivene keele(variandi) tekkimiseni. Dieter Stern (Berliin) rääkis Taimõri vene pidžinist, mis on nii pidžiniseerumise kui ka keelesurma tulemus. Analüüsides kakskeelsete linnaelanike kõnepruuki, jõudis Suzanne Wertheim (Los Angeles) järeldusele, et Tatarstanis toimub keelevahetus. Sel kollokviumil esitatud uuringute, põnevate arutluste ja uute ideede tulemusena ilmub ajakirja International Journal of Bilingualism erinumber.

Ühe huvitavama kollokviumi korraldasid Elizabeth Lanza (Oslo) ja Melissa Moyer (Barcelona). Arutleti mitmekeelsete uuringute meetodite ja lähenemiste üle. Fred Genesee (Montreal) võttis kokku (pool)eksperimentaalsed teise keele omandamise meetodid. Alexandra Jaffe (Long Beach) esitas etnograafilise lähenemise võimalusi. Analüüsides kakskeelseid türki-hollandi ja kolmekeelseid marokoarabia-berberi-hollandi Interneti-foorumeid, näitasid Jacomine Nortier (Utrecht) ja Margreet Dorleijn (Amsterdam), kuidas saab kasutada Internetti koodivahetuse uuringutes: uurida võib niihästi e-kirju, jututubasid, diskussioonifoorumeid kui ka muid virtuaalseid maailmu. Ettekandega esines ka XX sajandi teise poole väljapaistvamaid keelekontaktide uurijaid Michael Clyne (Melbourne), kes püüdis üldistada võrreldavate andmete kasutamisevõimalusi erinevates mitmekeelsetes uuringutes. Elizabeth Lanza (Oslo) kirjeldas mitmekeelse lapse uurimist sotsiaalses kontekstis. Tema väitel tuleb psühholingvistilise lähenemise kõrval kindlasti arvesse võtta ka sotsiolingvistilisi para-

meetreid. M. Moyer püüdis ühendada teooriat, meetodeid ja keelematerjali. Vaatluse all oli seos uurija teoreetilise tausta, valitud meetodite ja kogutud keeleainese vahel.

Eestit esindasid kakskeelsuse sümposiumil Kadri Hein, A. Verschik ja A. Zabrodskaja (Tallinn). K. Hein tutvustas oma magistritöö raames läbiviidud uurin-gut, mille eesmärk oli välja selgitada, kas ja mil määral grupp Eesti kurte on oman-danud eriküsimuste moodustamise inglise keeles. Kuuljate ja kurtide inglise keele õppijate ning inglise keelt emakeelena kõnelejate hulgas läbiviidud katse näitas, et kuuljad informandid sooritasid kõik ülesanded paremini kui kurdid. A. Verschik tutvustas koodikopeerimise mudeli rakendamist eestivene keele puhul, keskendudes peamiselt analüütiliste verbide kopeerimisele. Tema järgi kopeeritakse nimisõnu, pragmaatilisi partikleid, vahel ka omadussõnu ning arvsõnu täielikult, tegusõnu (vähemalt semantiliselt spetsii-filisi) aga valikuliselt. A. Zabrodskaja ettekande "Koodivahetuse ja konvergent-si seostest" peamine eesmärk oli arutleda mõistete *konvergens* ja *koodivahetus* üle, mis on ootuspärased nähtused keelekon-taktide puhul. Püüdes leida kontaktidest johtuvate muutuste tagajärgi eesti-vene keelelises situatsioonis, keskendus uurim-us koodivahetusega lausete sõnajärjele. Analüüsides universaalseiks nimetatud piiranguid, näitas A. Zabrodskaja nende täielikku või osalist rikkumist. Esitatud keeleaines pärineb vene-eesti koodivahe-tuse korpusest, mis on valmimas Tallinna Ülikooli üld- ja rakenduslingvistika õppe-tooli juures. Uurimus leidis kaudseid ten-dentse, mis viivad uue eestivene segakoo-di tekkimiseni.

Järgmine, seitsmes kakskeelsuse süm-poosion toimub 8.–11. juulini 2009. aastal Hollandis Utrechti.

ANASTASSIA ZABRODSKAJA

KUIDAS JUTUSTADA KIRJANDUSE AJALUGU?

Nüpli XV kirjanduslik kevadkool

1.–2. juunil toimunud Eesti Kirjandusmuuseumi Nüpli kirjandusliku kevadkooli retooriline tööpealkiri "Kuidas jutustada kirjanduse ajalugu?" suunas arutlema kirjandusloo kui nähtuse ja selle "loolisuuse" üle. Peaküsimusteks oli kirjandusloo piiritlemine, samuti eesti kirjandusloo kirjutamise traditsioon ja selle komponendid: kirjanduslikud tekstid, dominandid (stiilid, voolud jne), nende ümber koonduvad tekstikogumid, kirjanike elulood, kriitika, kirjanduselu, lugejaretseptioon vms. Tõstatati küsimus, missugune nendest komponentidest teeb kirjandusloost kirjandusloo ja milleta ei saa sellest enam rääkida. Kas näiteks arhiiv on kirjanduslugu? Intrigeerivaid küsimusi esitati ka kirjandusloost kui pragmaatilisest jutustamisaktist ja kirjandusloost kui kunstilisest projektist, ilukirjanduse allikast ja eesmärgist.

Kevadkooli esimest istungit "Kirjanduslooline Eesti" juhatas Aare Pily, selle avas ajaloodoktorant Linda Kaljundi põhjalik ja sisutihe arutelu teemal "Kirjandus(aja)looline Eesti". Kõneleja mõtiskles eesti ajaloo ja kirjandusajaloo kirjutamise üle, võttes lähema vaatluse alla vanema eesti kirjandusloo representeerimise küsimused. L. Kaljundi rõhutas selle konstrueeritust ja tõi esile mitmeid muid võimalusi, eelkõige loobumist ühe *resp.* õige loo kirjutamise taotlusest. Leides, et eesti vanema kirjanduse ajaloo kirjutamise juured on tänini sügavalt kinni rahvuslikus ärkamisajas, rõhutas ta vajadust need sealt "lahti rakendada", uurides näiteks kalendreid ja tarbetekste sotsiaalajaloo kontekstis, tekstimugandusi tõlkeajaloo kontekstis jne. Samuti pidas esineja väheviljakaks eesti kirjandusloo konstrueerimist rahvaluule ja muukeelse kirjanduse terava vastanduse raamistikus. Eesti kirjandusloo traditsiooni jätkamise või sellele sekundeeriva maiskondliku (geokultuurilise) Eesti kirjandusloo kõrvale pakkus L. Kaljundi veel mitmeid võimalusi, näiteks mälu paikade uurimist. Mõnevõrra üllatavana kõlas kirjandus-

ajaloolaste jaoks tõdemus, et eesti ilukirjandus on ajalooliste juhtmotiivide kaudu avaldanud ajaloo(kirjutusele) rohkem mõju kui ajalookirjutus kirjandus(aja)loole. Ettekande sõnumist tervikuna jäi kõlama kultuuri- ja kirjandusajaloo ning ajaloo uurimise üksteist rikastav mõju. Seda eriti nüüdisaegsete teoreetiliste arutelude raamistikus, mil seistakse silmitsi sarnaste probleemidega.

Janika Kronberg ärritas oma ettekande "Extremismus eesti kirjanduses" kuulajaid esialgu kerglasevõitu suhtumisega eesti kirjandusloo kirjutamisse. Nimelt tõi ta näiteks omaenda tellimustööna kirjutatud "Eesti kirjandusloo" (10 lk) ning leidis, et iga üliõpilane peaks stuudiumi lõpus suutma kirjutada midagi analoogilist. Ettekande teises pooles tutvustas J. Kronberg Cornelius Hasselblatti monumentaalset kirjanduslugu "Geschichte der estnischen Literatur" (2006). Pidades oluliseks ajaloolise tausta (nt raudteeehitus jms) väljatoomist, juhtis kõneleja tähelepanu autori võttele rõhutada kirjanike olulisust (Tammsaare, Kross) proportsioonidega. Märksõnade trauma, mälutöö, uus seksuaalsus, *Vulgarität*, krimi, porno, punk, *science fiction*, Lõuna-Eesti renessanss, *extremismus*, võrk kui kirjandusgeneraator kaudu vastas J. Kronberg oma teesides esitatud küsimusele, kuidas paistavad uuema eesti kirjanduse "ujuvad lahtrid" distantsilt ja mis on selles õpetlikku. Lõppkokkuvõttes ärgitas ettekanne mõtlema ka mitmetele üldisematele küsimustele, näiteks, miks ei kasuta kirjanduse ajaloo uurija juba kirjutatud kirjanduslugu, vaid allikatele toetuvaid artikleid.

Kevadkooli teise istungi "Osade kaudu terviku poole" (juhatas Marin Laak) avas Mart Velsker ettekandega "Kolmekümnendad kuuekümnendatel. Esialgseid hüpoteese ja järeltõlki".¹ Kõneleja analüüsis

¹ Ettekanne toetus artiklile: M. V e l s k e r, Kolmekümnendate aastate luule kuuekümnendate aastate kriitikas ja kirjandusteaduses. Keele ja Kirjanduse ning Loomin-

1930. aastate konstrueerimist 1960. aastate kriitikas ja kirjandusteaduses, käsitledes 1960. aastaid kui spetsiifilist ajajärku, mil stalinistlik kultuurimäratsus oli küll möödas, kuid tekstide saatust siiski veel mõjutamas. Ettekande põhi-osas keskendus M. Velsker võtetele ja strateegiatele, mida hakati kriitikas kasutama, rääkides 1930. aastate autoritest ja tekstidest. Keskseteks strateegiateks olid "konstruktiivne vaikimine" ja "dema-googiline diskuteerimine", nende sees aga kasutati veel mitmeid võtteid, näiteks üksiku eelistamist üldisele, jaatuseni jõudmist eituse kaudu jms. Eriliseks võtteks oli tähelepanu kõrvalejuhtimine kirjandusliku "ohvrilooma" loomise teel (Ants Oras) eesmärgiga selle kaudu ja varjus kõnelda ka teistest Glavlit'i poolt keelatud autoritest ja teemadest.

Ka järgmise ettekande aluseks oli mahuka kriitikakorpuse analüüs. Tuginedes Tartu Ülikooli bakalaureusetöö materjalidele, otsis Marju Mikkil oma ettekandes "Noor-Eesti kümme aastat: lähivaatlus kaasaegsete arvustuste kaudu" vastust küsimusele, mida saab n-ö naiivne lugeja teada Noor-Eesti kohta, kui ta loeb ainult omaaegset kriitikat. Käsitledes Noor-Eesti-aegset kriitikat kui terviklikku tekstikorpust, tõi M. Mikkil välja kriitikas leiduvad üldisemad hoiakud nii oma kaasaja, kaasaegse kirjanduse kui ka kirjaniku, kriitiku ja lugeja rolli kohta. Ettekandest selgus, et XX sajandi alguse kunstiväärtuslik kirjandusteos pidi vastama suurele hulgal sageli vastukäivatele nõudmistele (algupärasus, dramaatilisus, elulisus, hingeelu peen analüüs, ideede ja meeolude rikkus, kompositsiooni terviklikkus, peenus, pingulolek, plastilisus, romantismi ja realismi harmoonia, sile stiil, sisemine rütm, tegelaskuju tüüpilisus, individuaalsus, värskus jpt).

Epp Annuse "Kirjanduslugu ja kirjanduse kodu" haakus kirjandusloo kui kunstilise projekti ideega, avades kevadkooli kolmanda istungi "Kirjandusloolisuus luubi all" (juhataja Jaak Tomberg). Esineja vaagis eri võimalusi, kuidas kir-

janduslugu "teha", arutles pikemalt kirjandusloo tekkimise võimaluste üle kirjandusteoste kirjutamise kaudu. Ta küsis, kas kirjandus algab kirjandusloost või kirjandusteosest. Või hoopis kusagilt mujalt? Mõtiskledes kirjandusloo ja ajavaimu seoste üle, toetus E. Annus Wilhelm Dilthey aja ja vaimu seoste filosoofiale ning rõhutas kirjandusloo kui mälu säilitaja rolli: kirjanduslugu ei peagi kasutama, kuid see peab olema olema. Kõneleja rõhutas ka kirjandusloo performatiivset olemust ning kujutles kirjanduslugu raamaturiulina. Arutelu tekkis konkreetsete raamatute üle, mis ajavaimu otsivatena on kirjanduslugu loonud (Mati Undi, Ene Mihkelsoni, Andrus Kivirähki teosed), teiseks intrigeerivaks teemaks oli kirjastuste tegevus kirjandusloo mõjutamisel Tuuma ja Ilmamaa näitel.

Janek Kraavi esitas oma ettekandes "Kõverate joonlaudade võimalikkusest" küsimuse kirjandusloo "monumendi" eiramise võimalustest kirjandusloo õpetaja vaatepunktist. Kas tekst on mõeldud lugejale või konstrueeritud laiemas tähenduses n-ö muuseumiks, millel on teine funktsioon ja tähendus? Kirjandusloo tipp on J. Kraavi järgi majamuuseum, milles kõik taandub kirjaniku eluks. Kirjandusloo kirjutamise eeldusena rõhutas J. Kraavi ajalootundmise ja kirjaoskuse kõrval ka fantaasiat ning julgust mõelda riskivalt. Haakudes Linda Kaljundi ettekandega, pakkus ta välja võimaluse käsitleda näiteks teemasid, mis on olulised ajaloonarratiivi seisukohalt. Selline ülesanne sunnib mööda minema kirjanduse sees kehtestunud hierarhiatest, nagu "päris kirjandus" vs. marginaalsed tekstid või luule ja proosa. Rõhutades, et senine suhe kirjanduslikku on olnud ülemuslik ja peremehelik, rõhutas J. Kraavi vajadust asetada vaatepunkt väljapoole.

Kevadkooli esimese päeva enim diskuteeritavaks kujunes viimane, Tiina Kirsi ettekanne "Tüvitekstid, võrsed ja väänkasvud: ekslemised kirjandusloo metsades". Arutelu keskmes oli *tüviteksti* mõiste, mille on varem lahti seletanud Jaan Undusk Felix Oinase esseekogumiku "Surematu Kalevipoeg" (1994) järelsõnas. J. Unduski jaoks on *tüvitekst* määratletud

gu näide. – Keel ja Kirjandus 2007, nr 6, lk 433–448.

singulaarse ja "rahvusega" seotud kirjan-
dusliku tekstina. Tüviteksti mõiste loo-
mingulist laiendust on pakkunud Rein
Veidemanni kirjutised, mõiste on nendes
muutunud polümorfseks, jäädes n-ö kii-
kuma kirjanduse ja kultuuri(loo) vahele
ning avardades seda ka sündmustele
(laulupidu). T. Kirsi ettekande põhiosa
keskenduski küsimustele tüviteksti mõis-
test ning sellega kaasnevale "võrsete",
"juurte", "okste" metafoorikale. Kas *tüvi-
teksti* kasutamine eesti kirjanduse uuri-
mise kontekstis on vajalik ja kasulik?
Mida see annab kirjanduse kujunemis-
lugude selgitamisele, võrreldes näiteks
Gérard Genette'i mõistega *arhitekt?*
Milline seos tekib tüvitekstide kaudu
kaardistatud kirjandusloo ning tradit-
siooniliste, kaanonipõhiste kirjandus-
lugude vahel? Jne. Elavas arutelus jõuti
mitme uue küsimuseni, alustades sellest,
kas tüvitekst on see, mida ei loeta, vaid
võetakse vastu rahvuskehandi kaudu,
ning kas tüviteksti juurde kuulub rah-
vusteadvuslik väljund. Tüviteksti näiteks
on "Kalevipeog", mis ka Tiit Hennoste ar-
vates on murdnud ennast läbi aja, vaata-
mata sellele, kuidas on käitunud ideoloogia
ja kriitika. Siiski jäi kõlama, et *tüvi-
teksti* mõiste on muutumas hajusaks ning
vajab täpsemat piiritlemist eriti juhul,
kui seda kasutada kirjandusloo õpetami-
sel "tüvitekstide kursuste" kaudu.

Kevadkooli esimese päeva lõpetas hilis-
õhtune väitlusring "Kuidas jutustada kir-
janduse ajalugu?" Tiit Hennoste ja Aare
Pilve juhatusel. Kõlas seisukoht, et ke-
vadkool on täitnud oma ülesande, kui se-
nised lood on n-ö lahti loksutatud, edasi
arutleti ka *kirjandusloo* ja *kirjanduse
ajaloo* mõistete üle. Uueks teemaks oli
kirjandusloo kirjutaja subjekti küsimus,
näiteks väitis Tiit Hennoste, et oma eesti
kirjandusloo peatükke kirjutades tunneb
ta ennast kirjanikuna, kes loob ka kirju-
tamise kirest; kirjandusloo kirjutaja tun-
netest rääkis Mart Velsker. Jaak Tom-
berg selgitas kirjandusloo olemust arhiivi
mõiste kaudu: "arhiiv" on ideaal, milleni
keegi ei jõua, "lugu" on olemuslikult par-
tikulaarne, väljavõte arhiivist. Kas kir-
janduse "loostamine" on sellisel juhul
millegi äravõtt või juurdepanek? Arutelu

lõpetas diskussioon uue kirjanike leksi-
koni loomisvõimaluste üle Piret Viirese ja
Tiit Hennoste eestkõnelemisel.

Kevadkooli teise päeva sisustas tuden-
giistung "Kirjutamata lugude kirjutami-
ne", mida juhatas Mart Velsker. Tartu
Ülikoolis vastvalminud bakalaureusetöö-
de alusel pidasid ettekande Brita Melts
("Värske Rõhu tähendus eesti kultuuri-
ajakirjade võrgustikus"), Kairi Korts
("Romaanivõistlus") ja Priit Kruus ("Rüh-
mituste laine: NAK, Erakkond, TNT").
Kõiki neid ühendas Janika Kronbergi eel-
mise päeva ettekande peaküsimus: vaade
"eesti uue kirjanduse platoole" ning
toetumine Pierre Bourdieu väljateooriale,
viimasest kujunes ka üks kevadkooli tuli-
semaid vaidluskeskmeid. Nii Brita Melts
kui ka Priit Kruus rõhutasid nüüdisaegse
loova noortekirjanduse koondumist veebi-
portaalidesse. Just kirjandusportaalide-
keskne noortekultuur annab uue tähendu-
se nii ajakirjale Värske Rõhk kui ka teis-
tele praegusaja ja lähimineviku kirjandus-
likele rühmitustele.

Brita Melts käsitles noorteajakirja
Värske Rõhk kui lastekirjanduse (Hea
Laps) ja kesksete kirjanduslike ajakirjade
(Vikerkaar, Looming) ühenduslüli. Värske
Rõhk on muutunud asendamatuks lähte-
punktiks paljudele debütantidele, paku-
des hõlmamatutest veebiportaalidest pü-
sivamat ja kindlamat pinnast. Oluline on
ka loometarviduse ja lugemistahte alal-
hoidmine ning põlvkondliku õhustiku ku-
jundamine. Teatavate mööndustega võiks
nüüdisaegset noorkirjandust määratleda-
gi kui Värske Rõhu põlvkonna väljundit,
mis on toonud kirjandusprotsessi oma
vaate, tahte, uudsuse, millest kujunevad
võimalikud muutused. Kõneleja rõhutas,
et korrastades noorkirjanduse välja, loob
Värske Rõhk kirjandusavalikkusele uusi
pidepunkte ning muudab äärealal paik-
neva kirjanduse keskuses osalejaks.

Kairi Kortsu ettekanne andis ülevaate
romaanivõistlustest läbi aegade. Esimese
Eesti Vabariigi ajal ja taasiseseisvunud
Eestis on romaanivõistlustega kaasnenud
"imelapse" retoorika, s.t uute kirjandusli-
ke talentide otsing. Nõukogude perioodi
romaanivõistlusi iseloomustas ideoloogi-
lise korrektsuse nõue, mis segas võistlus-

te sisulist läbiviimist (H. Leberechti juh- tum). Toetudes kirjanduskriitika analüü- sile, tõi K. Korts välja iseloomuliku ten- dentsi, mis on kaasnenud edukate võist- lusromaanide liikumisega kirjandusvälja keskmesse: mida enam romaanivõistlusel auhinnatud teos kirjandusavallikkuses tunnustust kogub, seda vähem räägitakse tema seosest võistlusega.

Priit Kruusi ettekande aluseks oli põh- jalik uurimus noortekirjanduse kujune- misest kirjanduslike rühmituste kaudu alates 1996. aastast. Miks ja kuidas rüh- mitusi loodi ning miks pole neid enam loo- dud uuel sajandil? Kes on noorkirjanik ja mis on noor(soo)kirjandus? Mis on "pisi- rühmituste periood" ja kuidas juhatas see sisse XXI sajandi individualismi? P. Kruu- si arvates on rühmituste tekkimisel olnud oluline kollektiivse minapildi loomine ja teistele vastandumine grupi toel. Rühmi- tustega kaasnes ühistegevus, väljaanded,

sõpruskond. Kui kuni 2000. aastate algu- seni oli kirjandusse astumise üheks eel- duseks osalemine rühmituses, siis vii- mastel aastatel, seoses loova kirjanduse koondumisega veebi, on tegutsemisvaba- dus muutunud iseenesestmõistetavaks normiks. P. Kruusi arutelu ja ühtlasi ke- vadkooli lõpetas 1990. aastate kirjutama- ta kirjandusloo täiendamine kohalviibija- te poolt.

Nagu juba paar viimast aastat tavaks, toimus Eesti Kirjandusmuuseumi XV Nüpli kevadkool ka seekord koostöös Ees- ti Kirjanduse Seltsiga. Kevadkooli see- kordse teema algatajad olid Ene-Reet Soovik ja Aare Pilv, peakorraldaja Jaak Tomberg. Kevadkooli toetamise eest tä- natakse Eesti Kultuurkapitali kirjanduse sihtkapitali.

MARIN LAAK

LÜHIKROONIKA

• 25. ja 26. juulil toimus Käsmu Mere- muuseumis rahvusvaheline sümposium "Kellele kuulub mälu? Mäletamise jõud" ("Who Owns Memory? The Power of Re- membrance"), kus tippteadlased, õppe- jõud ja doktorandid arutasid mälu ja või- mu suhete üle. Otsiti vastuseid küsimus- tele, kuidas vormivad kollektiivse mälu (ümber)kujunemist poliitilised, ühiskond- likud, majanduslikud, kultuurilised ja re- ligioossed jõud, kellel ja millel on võim mäletamise protsesside üle, kuidas pör- kuvad või põimuvad lühiajalised poliitili- sed huvid ning kollektiivse mälu pikaaja- lised protsessid, miks leinatakse või tä- histatakse ühtesid sündmusi põlvkondade vältel, kuid teised unustatakse kiiresti. Mõttevahetusest võttis osa mõjukas Briti kultuuriajaloolane Peter Burke (Cam- bridge'i Ülikool), tänapäeva üks nimeka- maid antropolooge Maurice Bloch (Londo- ni Majanduskool), filosoof ja politoloog Leonidas Donskis (Kaunase Vytautas Magnuse nimeline Ülikool), Kolumbia pä- ritolu Ladina-Ameerika kultuuri- ja kir- jandusajaloolane Patricia D'Allemand

(Londoni Ülikool), Euroopa Parlamendi saadik ja väliskomisjoni liige, endine Jean Monet' politoloogiprofessor György Schöpflin, Eestist kultuuriteooria ja Aasia kultuuriloo tundja Rein Raud (Tallinna Ülikool), kultuurigeograaf Hannes Pa- lang (Tallinna Ülikooli Eesti Humanitaar- instituut), antropoloog Lorenzo Cañas Bottos (Tallinna Ülikool), kirjandusteo- reetik Epp Annus (Eesti Kirjandusmuu- seum), politoloog Vello Pettai (Tartu Üli- kool) ning kirjandusteoreetik ja elulugude uurija Tiina Kirss (Tartu Ülikool).

• 10.–12. augustini toimus Räpina kihelkonnas Ruusal 19. korda Kaika suve- ülikool. Suveülikoolis esinesid Sulev Iva, Urmas Klaas, Kairi Kasearu, Evar Saar jt. Diskuteeriti Võru kultuuri üle, tutvus- tati Räpina kihelkonna keelepruuki ja kultuuri, arutleti võrukeelse Vikipeedia üle.

• 28. augustil kaitsti Tartu Ülikoolis kaks folkloristikateemalist doktoritööd: Eda Kalmre "Hirm ja võõraviha sõjajär- ges Tartus. Pärimuslooline uurimus kan- nibalistlikest kuulujuttudest" (juhendaja

Ülo Valk, oponent Mare Kõiva) ja Anu Korb "Siberi kogukonnad folkloristliku uurimisallikana" (oponendid Kristin Kuutma ja Aivar Jürgenson).

• 11. septembril tähistati Tallinna Ülikoolis seminariga emeritprofessor Mati Hindi 70. sünnipäeva. Ettekannetega esinesid Martin Ehala ("Mati Hint ja meie aeg"), Rein Veidemann ("Kakskeelusest roosade prillideta"), Haldur Õim ("Mati Hint ja üldkeeleteadus"), Tapani Lehtinen ("Kas eesti- või karjalapärasus Mikael Agricola teoste keeles? Üks sõnamoodustustüüp"), Silvi Vare ("Ühe lõpetamata jäänud uurimuse arenguteest"), Helle Metslang ("Eesti keel ja SAE"), Einar Meister ("Keeletehnoloogilisest päästerõngast"), Karl Pajusalu ("Lõuna-Eesti mitu keelt") ja Jaan Kaplinski ("Pingi-naabri meenutusi"). Kohtumisi Mati Hindiga meenutas Mats Traat, oma võrukeelset luulet luges Jan Rahman.

• 11. septembril kaitses Ergo-Hart Västriku Tartu Ülikoolis doktoritöö "Värdjalaste ja isurite usundi kirjeldamine keskajast XX sajandi esimese pooleni. Alltekstid, representatsioonid ja tõlgendused" (juhendaja Kristin Kuutma, opo- nendid Riho Grünthal ja Art Leete).

• 14. septembril toimus Tartu Linna- raamatukogus kirjandusõhtu "Stalker 10 aastat". Eesti ulmekirjandusest ja ulme- auhinnast kõneles Jüri Kallas. Eesti Ulmeühingu väljaantav ulmekirjandu- sauhind Stalker on loodud tunnustamaks kalendriaasta jooksul eesti keeles ilmu- nud parimat ulmeromaani ja -kogumikku ning parimaid algupäraseid ja tõlkejutte. Kategooriad varieeruvad vastavalt kalen- driaasta saagile.

• 17.–19. septembril toimus Užgorodi Ülikoolis rahvusvaheline teaduskonve- rents teemal "Humanistlik maailmapilt Arvo Valtoni loomingus". Ettekanded olid ukraina, ungari, vene ja eesti teadlastelt (Győző Fehérváry, Árpád Károly, Mikola Antonenko, Nadežda Ptšelovodova, Jaanus Vaiksoo jt).

• 20. septembril alustas Rahvusraa- matukogus oma kuuendat hooaega Eesti Budismi Instituut. Kavas oli Linnart Mälli loeng-vestlus "Burjaatia budismist. Isiklikud mälestused aastaist 1964–

2007". Tutvustati ka sügissemestri loen- gukava, mille läbivaks teemaks on "Bu- dismi tõlgendused tänapäeval".

• 20. septembril kõnelesid Jaan Kap- linski ja Hasso Krull Tartus Tampere Majas Jaan Kaplinski uuest autobiograa- filisest romaanist "Seesama jõgi".

• 23.–26. septembrini toimus Tartus Eesti Võrdleva Kirjandusteaduse Assot- siatsiooni 7. rahvusvaheline konverents teemal "Suurte kultuuriliste ja kirjandus- like müütide saatus tänapäeval", millest võttis osa ligi 40 teadlast paljudest riiki- dest. Esindatud olid Soome, Sloveenia, Portugal, Aserbaidžaan, Kuuba, Hispaania, Austria, Tatarstan, Belgia, India, Taivan, Itaalia. Eesti teadlastest esinesid konverentsil Marin Laak, Rutt Hinrikus, Janika Kronberg (kõik Eesti Kirjandus- muuseumist), Anneli Mihkelev (Tallinna Ülikool/Underi ja Tuglase Kirjanduskes- kus), Tiina Kirss, Jüri Talvet, Marina Grišakova (kõik TÜ-st), Rein Veidemann, Ave Mattheus, Tiina Aunin (kõik TLÜ-st) jt. USA teadlane ja tõlkija Harvey L. Hix esitles konverentsil koostöös Jüri Talveti- ga valminud kakskeelset valimikku Ju- han Liivi luulest "Meel paremat ei kannata" ("The Mind Would Bear No Better"). Arutleti müütide käekäigu üle suurte ideoloogiliste narratiivide kokkuvarisemi- se ajastul ja nende tänapäevase toime üle maailma eri kultuuripiirkondades.

• 25. septembril toimus Tallinna Üli- koolis avalik seminar tiibeti kultuurist ja religioonist. Unikaalset tiibeti kultuuri tutvustas Qiangebacyang Tiibeti Ülikoo- list, tiibeti kultuuri kaitsmisest ja arene- misest kõneles Daojirenqin Hiina Loode Ülikoolist. Oma elust jutustas tiibeti munk Ye Xinima.

• 25. septembril algas Eesti Kirjan- dusmuuseumis teisipäevaseminaride sü- gishooaeg. Esimesel seminaril kõnelesid Arvo Krikmann, Piret Voolaid, Anneli Baran ja Liisi Laineste.

• 26. septembril esitleti Tartu Ülikooli ajaloo muuseumis Tartu XVII sajandi ju- huluule antoloogiat "O Dorpat, urbs ad- dictissima musis..." ("Oo, Tartu, muusa- dele pühendatuim linn..."), mis sisaldab valiku Tartus kirjutatud ja trükitud la- dina- ja kreekakeelsest, aga ka saksa-,

rootsi-, heebrea- ja lätikeelsest juhu- luulest. Kokku on raamatus 50 autori 68 luuletust, mis on kirjutatud nii akadeemilisteks, riiklikeks kui ka isiklikeks tähtsündmusteks ning esindavad varauusaegse humanistliku luule parimaid traditsioone. Luuletuste autoreiks on Rootsi, Saksamaalt, Baltimaadest jm pärit Academia Gustaviana ja Academia Gustavo-Carolina õppejõud ja üliõpilased ning Tartu Õuekohtu liikmed, sh Georg Stiernhielm, Olaus Hermelin, Jakob Skytte ja Joachim Rachelius. Raamat näitab, kui mitmekesine oli XVII sajandi Tartu luuleelu nii teemade, žanride kui ka luulevormide poolest, kuivõrd oluline roll selle sünnis oli antiikkultuuril.

- 26. septembril tähistas Emakeele Selts Euroopa keelte päeva üliõpilaskonverentsiga Tallinna Ülikoolis. Oma eesti keele alastest uurimistöödest rääkisid Tartu, Tallinna ja Helsingi ülikooli ning TÜ Narva kolledži üliõpilased ja lõpetanud. Kõneldi keelelisest viisakusest (Katri Rikberg), küsilause funktsioonidest suulisel argivestluses (Kirsi Laanesoo), deontilisest modaalsusest eesti naisteaajalehtede armastus- ja seksuaalteemalistes artiklites eri aegadel (Sirpa Hutukka), modaalpartiklite kujunemisest ja kasutamisest eesti kirjakeeles (Annika Valdmets), eesti kaassõnaühendite norminguvastastest kokkukirjutamisest (Anni Jürine), adjektiivide omandamisest lastekeeles (Pilleriin Podneks), verbiliidetest Võru murde tekstides eri aegadel (Grethe Juhkason), tähelepanekutest eesti ja vene keele tegusõnade kahekordse rektsiooni kohta (Dmitri Kulakov), intervokaalsetest leenisklusiilidest eesti keele spontaanses kõnes (Liis Raasik), kohanimede muutumisest Põide vallas Saaremaal (Marit Alas), pressiteadete süntaksist (Kerli Prass), presidendikõnede metafooridest (Liina Kivimäe).

- 26. septembril tähistati Euroopa keelte päeva ka Ungari Instituudis. Marju Ilves tutvustas ungari keelt praktilises keeletunnis. Ungari keele õppimisest kõnelesid Bálint Balassi ja Siiri Erm. Sai vaadata dokumentaalfilmi "Magyar: maa, inimesed, keel".

- 27. ja 28. septembril toimus Eesti

Kirjandusmuuseumis konverents "Isik ja institutsioon", mis oli pühendatud Eesti Rahvaluule Arhiivi 80. aastapäevale ja Matthias Johann Eiseni 150. sünniaastapäevale. Eesti Rahvaluule Arhiivi päeval esinesid Tiina Kirss ("Vana kulda kaevamas. Jakob Hurda kirjavahetus rahvaluule kogujatega 1888–1906"), Ergo-Hart Västrik ("Eesti Rahvaluule Arhiivi kogude tsenseerimisest aastatel 1945–1951"), Janika Oras ("Regivärsi viimasel elutunnil. Välitöökohtumised 1950.–1960. aastatel"), Monika Tasa ("Oskar Looritsa unistus arhiivist"), Pille Kippar ("Oskar Loorits institutsioonide küüsis"), Alo Põldmäe ("Rudolf Põldmäe vanglakirjadest"). Konverentsi teine päev oli pühendatud Matthias Johann Eisenile. Tema 150. sünniaastapäevale pühendatud näitust tutvustasid Rein Saukas ja Heino Räm. Konverentsil kõnelesid Kristin Kuutma ("M. J. Eisen – kogutud jutud ja jutustatud elulood"), Piret Öunapuu ("M. J. Eisen ja Eesti Rahva Muuseum"), Rein Saukas ("M. J. Eiseni rahvaluulekogude rännuteed – reisikohvrist Eesti Rahvaluule Arhiivini"), Katre Kikas ("M. J. Eisen ja Seitse Moost. Pärimus raamatus ja raamat pärimuses"), Mare Kalda ("Korrastatud korratus. Tüpoloogilisi tähelepanekuid aardejuttude kohta M. J. Eiseni kogus"), Mare Kõiva ("Näkilised käsikirjast välimäärajani"), Liisi Laineste ("Kolm paksu sakslast. M. J. Eiseni naljandite motiive tänapäevases anekdoodipärimuses"). Stendiettekanne oli Kärri Toomeos-Orglaanelt ("M. J. Eiseni muinasjuttude klassifikatsioonidest jutu-uurimise kontekstis").

- 27.–29. septembrini toimus Tartus Underi ja Tuglase Kirjanduskeskuse ning Tartu Ülikooli semiootikaosakonna korraldatud neljas rahvusvaheline baltisaksa kirjakultuuri sümposium "Keskkonnafilosoofia ja looduse mõte Balti kultuuriruumis". Konverentsil esinesid Jaan Undusk, Ralph Tuchtenhagen, Sylvia Mayer, Toomas Kiho, Ulrike Plath, Ralph-Rainer Wuthenow, Liina Lukas, Timo Maran, Kadri Tüür, Tiina Kirss jt.

- 28. septembril toimus Estonia Talveaias Eesti Keele Instituudi ja Kodumaa keelte uurimiskeskuse (Soome) korraldu-

sel sümposion "Euroopa Liidu keel kui meie ühine keel". Kokkutulnuid tervitasid Jüri Valge, Gert Antsu, Pirkko Nuolijärvi ja Hille Pajupuu. Esitleti Anna Piehli ja Inkaliisa Vihoneni raamatut "Autor, arvesta ka tõlkijat" (tõlkija Jüri Valge). Sümposiooni ettekannetes räägiti Euroopa Liidu institutsioonide tõlkimisproblemaatikast ning eesti ja soome keelest kui Euroopa Liidu ametlikest keeltest.

Esinesid Kees van der Horst (Euroopa Komisjon, tõlke peadirektoraat), Helena Rautala (Euroopa Parlament, tõlkimise ja publitseerimise osakond), Jyrki Lappi-Seppälä (Euroopa Komisjon, tõlke peadirektoraat), Mart Paberit (Euroopa Komisjon, kirjaliku tõlke peadirektoraat), Meeli Sedrik (Eesti Keele Instituut) ja Aino Piehl (Kodumaa keelte uurimiskeskus).